UOT 336

MALİYYƏ MENECMENTİNDƏ MALİYYƏ RESURSLARININ CƏLB EDİLMƏSİ VƏ SƏMƏRƏLİ İSTİFADƏ YOLLARI

Rüfət BABAYEV*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 20 fevral 2024; çapa qəbul edilmişdir: 15 aprel 2024; online-da çap edilmişdir: 24 may 2024.

Received: 20th of February, 2024; accepted: 15th of April, 2024; published online: 24th of May, 2024.

Açar sözlər: *maliyyə menecmenti, maliyyə resursları, səmərəli istifadə, biznes fəaliyyəti, müəssisənin maliyyə resursları*

Giriş

Maliyyə menecmenti maliyyə fəaliyyətini planlaşdırma, həyata keçirmə və nəzarətdən maliyyə hesabatlılığına qədər təşkil edən maliyyəni idarəetmə prosesidir. Maliyyə menecmentini idarə etməyin rolu bir-biri ilə əlaqəli üç sahədən ibarətdir:

1. Makroiqtisadiyyatın əhatə etdiyi bir çox mövzuya aid olan Kapital Bazarları (Makro Maliyyə);
2. İnvestisiya portfelləri üçün qiymətli kağızların seçilməsi zamanı fiziki şəxslərin və maliyyə qurumlarının qəbul etdikləri qərarlara diqqət yetirən investisiya və;
3. Biznesin idarə olunması ilə əlaqədar maliyyə menecmenti [15, s. 120-125].

Yuxarıda təsvir edilən üç sahə bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədədir, ona görə də korporativ maliyyə menecmenti kapital bazarlarının necə işlədiyini və investorların qiymətli kağızları necə qiymətləndirdiyini başa düşməlidir [22, s. 13-16]. Maliyyə meneceri firmanın vəsaitlərinə cavabdeh olan şəxsdir. Başqa sözlə, maliyyə meneceri faktiki olaraq firmanın maliyyə hesabatlarının hazırlanmasına cavabdehdir, o, firma daxilində maliyyə fəaliyyətinə cəlb olunur, təşkilatın uzunmüddətli məqsədləri üçün strategiya və planlar qurur. Maliyyə menecerləri firmanın dəyərini maksimum dərəcədə artıracaq şəkildə pul əldə etmək və istifadə etmək üçün məsuliyyət daşıyırlar.

Okvori maliyyə menecmentinin vəsaitlərin alınması, saxlanması və xərclənməsini tənzimləyən səlahiyyətlərin, qaydaların, təcrübələrin tanınması və diqqət edilməsi olduğunu iddia edir, Kvaghbo isə maliyyə menecmentinin planlaşdırma, əlaqələndirilməsi, istiqamətləndirilməsi, toplanılması, təşkilati məqsədlərə nail olmaq üçün ödənişlərin həyata keçirilməsi və s. olduğunu müdafiə edir [17; 19, s.11]. Buna görə də, müəssisəsini düzgün idarə etmək üçün maliyyə menecmenti vacib elementdir. Burke təklif edir ki, idarəedici təşkilatlara daxil olan böyük miqdarda resurslara görə, bu investisiyalardan dəyər əldə etmək üçün məsul şəxslər tərəfindən böyük şəffaflıq olmalıdır [13, s.13-16].

Fransada aparılan bir araşdırma müəyyən etdi ki, maliyyə resurslarının idarə olunmasını təkmilləşdirmək məqsədilə məktəblərin mərkəzsizləşdirilməsinə doğru hərəkət var [4]. İsveçdə aparılan başqa bir araşdırma müşahidə etdi ki, sərt büdcə nəzarəti bütün ölkədə dövlət məktəblərində və universitetlərdə idarəetmə davranışına təsir göstərir. Çox ehtiyac duyulan dəyişikliyi gətirmək üçün maliyyə resurslarının idarə edilməsinə qoyulan

* *magistrant, Bakı Avrasiya Universiteti*
e-mail: rufet.babayev1997@mail.ru

gözləntilərə baxmayaraq, tədqiqatlar göstərdi ki, bəzi qurumlarda resurslar məsul şəxslər tərəfindən səhv idarə olunur və mənimsənilir [21, s. 472]. Mənimsəmə, büdcəyə riayət edilməməsi, institusional məqsədlərin çatışmaması və qeyri-qənaətbəxş fəaliyyət problemi, alimləri maliyyə idarəçiliyi məsələsi ilə məşğul olmağa vadar etmişdir.

Sartonoya görə, maliyyə menecmenti müxtəlif növ investisiyalarda vəsaitlərin səmərəli şəkildə bölüşdürülməsinə, əlavə olaraq investisiya və ya istifadənin maliyyələşdirilməsi üçün vəsaitdən istifadə edilməsinə kömək olan yaxşı fond idarəçiliyi kimi şərh edilir [20]. Bambang Riyanto bildirib ki, maliyyə menecmenti bütün şirkətlərin minimum mümkün xərclə və ən məhsuldar xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq, lazımi vəsaitlərin cəlb edilməsi səyləri ilə işləmə və bu vəsaitlərdən maksimum istifadə etmək səyləridir.

İdarəetmə ümumiyyətlə planlaşdırma, təşkil etmə, rəhbərlik və nəzarətin dörd sütunu üzərində qurulmuşdur [21, s. 472]. Hellriegelə görə, maliyyə menecmenti planların hazırlanması və həyata keçirilməsi, işlərin görülməsi və insanlarla effektiv işləməyi əhatə edir [16]. Bir təşkilatı idarə etmək daim müxtəlif növ iqtisadi qərarların qəbul edilməsini tələb edir və bu qərarlar maliyyə resursları ilə dəstəklənməlidir. Bu cür resursların tələb olunan həcmini formalaşdırarkən, təşkilat onları cəlb etmək üçün mövcudluğu və alternativ variantları nəzərdən keçirir [11, s. 47].

1. Maliyyə menecmentinin fəaliyyəti

Maliyyə menecmentinin tədqiq sahəsi maliyyə-kredit resurslarının, dövriyyə vəsaitlərinin, pul vəsaitlərinin, ehtiyatların idarə edilməsi ilə bağlı idarəetmə fəaliyyətinin konkret sahəsi olan və onun məqsədyönlü formalaşdırılmasında ifadə olunan iqtisadi elmi istiqamətdir. Əslində, maliyyə menecmenti iqtisadi idarəetmənin bütün prosesinə aid olan elmi intizamın şərti adıdır. Maliyyə menecmenti yanaşmaları, prinsipləri, metodları inkişaf etdirir və müəssisənin iqtisadiyyatının idarə edilməsində istifadə olunan konseptual aparatları təqdim edir. Mümkün olan ən yaxşı nəticəyə nail olmaq üçün maliyyə axınlarının optimallaşdırılması maliyyə idarəçiliyinin mahiyyətini təşkil edir [4, s. 22].

Maliyyə menecmentinin əsas prinsiplərindən biri təşkilata daxil olan və xaricə pul axınına nəzarət etməkdir. Hər bir müəssisə məhsul və ya xidmətləri satmalı, xərcləri ödəməli, hesabatı balanslaşdırmalı və vergilər verməlidir. Maliyyə menecmenti bütün bunları, həmçinin işçilərin əmək haqqının ödənilməsi, təşkilatlara investisiyaların qaytarılmasını maksimum dərəcədə artırmaq üçün layihələri, təchizatların alınması və müvafiq qanun və qaydalara əməl etdiklərini göstərmək üçün dövlət orqanlarına hesabatların təqdim edilməsi kimi daha mürəkkəb prosesləri əhatə edir. Bir iş üçün bütün bu əməliyyatlara nəzarət etmək, bir şirkətin maliyyə idarəçiliyi haqqında danışarkən nəzərdə tutduğumuz şeydir. Ümumiyyətlə, şirkət nə qədər böyükdürsə, maliyyə idarəetməsi bir o qədər mürəkkəbləşir. Müəssisənin idarəetmə sistemində alt sistem kimi maliyyə menecmentinin əsas funksiyalarına aşağıdakılar daxildir:

- daxili maliyyə planlaşdırılması;
- maliyyə vəziyyətinin təhlili və qiymətləndirilməsi;
- dövriyyə kapitalının və likvidliyin idarə edilməsi;
- investisiya portfelinin idarə edilməsi;
- kapital strukturunun idarə edilməsi;
- maliyyə risklərinin idarə edilməsi;
- büdcə sistemi ilə hesablaşmaların təşkili;
- banklar, birjalar, fondlarla müqavilələrin bağlanması və s. digər funksiyalar [23, s. 60].

Ümumi menecment baxımından maliyyə menecmenti elm və sənətin sintezidir, menecerdən maliyyə idarəetməsinin əsaslarını yaxşı bilməsini və şirkətin pul vəsaitlərinin hərəkətini intuitiv şəkildə idarə etməyi, maliyyə resurslarının ən rasional mənbələrini cəlb

etməyi və şirkətlərin fəaliyyətini genişləndirməyi, şirkətin məqsədlərinə çatmaqda ən yüksək effektivliyə malik olan resurslar tələb edir [24, s. 80].

Ümumiyyətlə, maliyyə menecmenti maliyyə resurslarının satın alınması, bölüşdürülməsi və nəzarəti ilə bağlıdır. Maliyyə menecmentinin məqsədi:

- vəsaitlərin müntəzəm və müvafiq şəkildə təmin edilməsi;
- mənfəət qabiliyyətindən, səhmlərin bazar qiymətindən və səhmdarların gözləntilərindən asılı olaraq səhmdarlara müntəzəm gəlir təmin etmək;
- vəsaitlərin optimal istifadəsini təmin etmək, aktivlər təmin olunduğu üçün ən az xərclə maksimum istifadə edilməlidir;
- investisiyaların təhlükəsizliyini təmin etmək, yəni aktivləri təhlükəsiz müəssisələrə yatırmaq və bununla da, müvafiq gəlir dərəcəsini təmin etmək;
- bütün kapital strukturunu planlaşdırmaq: borclar və kapital dəyəri arasında balansı saxlamaq.

Maliyyə menecmenti müxtəlif səviyyəli mürəkkəblik və məsuliyyətli prosedurlardan ibarətdir. Birinci səviyyə inkişaf perspektivləri və cari fəaliyyətlə bağlı maliyyə qərarlarının qəbul edilməsi, maliyyə mənbələrinin cəlb edilməsi və onlardan istifadə edilməsi, müəyyən maliyyə siyasətinin aparılmasıdır. Bunlar ən yüksək mürəkkəblik və məsuliyyətli vəzifələrdir, onların həlli müəssisənin yüksək səviyyəli menecerlərinin səlahiyyətlərinə aiddir və yalnız qismən aşağı idarəetmə səviyyələrinə verilir. İkinci səviyyə: müxtəlif maliyyə hesablamalarının aparılması, maliyyə sənədlərinin hazırlanması, hesabatların tərtib edilməsi, yəni mühasibat, maliyyə və təsərrüfat xidmətlərinin işçiləri tərəfindən həll edilən daha sadə texniki tapşırıqlar və s. Bu vəzifələrin bəziləri müəssisənin digər bölmələrindəki işçilərə həvalə edilə bilər. Maliyyə xidmətinin tərkibi, maliyyə işinin təşkilinin həcmi və xüsusiyyətləri müəssisənin fəaliyyətinin xarakterindən və xüsusiyyətlərindən, müəssisə tərəfindən idarə olunan maliyyə resurslarının həcmindən asılıdır. İqtisadi kateqoriya kimi maliyyə resurslarının və təşkilatın maliyyə mexanizminin səmərəli idarə olunmasını təmin etmək məqsədi daşıyır.

İqtisadi sistemin transformasiyası şəraitində müəssisənin maliyyə resursları təşkilatların səmərəli fəaliyyətində əsas rol oynayır və genişləndirilmiş təkrar istehsal prosesində əsas amildir. Maliyyə resursları bütün digər resursları yaradan mənşə olduğundan, onların səmərəli idarə edilməsi təşkilatın bazarın dinamik şərtlərinə uyğunlaşma qabiliyyətini xarakterizə edən əsas şərtlərdən biridir [18]. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində təşkilatın fəaliyyət göstərməsini və inkişafını təmin edən ən mühüm təyinedici amillərdən biri müxtəlif kanallardan maliyyə resurslarının yaradılmasıdır. Maliyyə resurslarının yaradılmasının bu qabiliyyəti istehsal və satışın obyektiv tələblərinə, iqtisadi əlaqələrin artan mürəkkəbliyinə və digər istehsal xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq daim təkmilləşir. Maliyyə resurslarının təfərrüatlı mahiyyətini başa düşmək üçün həm “maliyyə resurslarının yaradılması”, həm də “maliyyə resursları” terminlərinə daha yaxından baxmaq lazımdır. Ümumilikdə, “resurs” termini konkret dəyişikliklər və istifadə yolu ilə nəzərdə tutulan nəticəyə nail olmağa imkan verən alətlər deməkdir. Geniş mənada “maliyyə resursları” verilmiş plana uyğun olaraq müəyyən vəzifələri yerinə yetirmək üçün istifadə oluna bilən və nəzərdə tutulan iqtisadi nəticəyə nail olmağa imkan verən vasitələrdir. “Maliyyə resursları” terminini nəzərdən keçirməyin uyğun yolu onu üç yanaşmaya bölməkdir. Birinci yanaşma hökumət səviyyəsində maliyyə resurslarının mənasını; ikincisi, korporativ maliyyə səviyyəsində maliyyə resurslarını; üçüncüsü isə maliyyə resurslarının təkrar istehsalı səviyyəsini əhatə edir. Maliyyə resurslarının təbiətini daha yaxşı başa düşmək üçün ikinci və üçüncü yanaşmaları nəzərdən keçirmək vacibdir [3, s. 36].

İri şirkətlərin və sənaye-təsərrüfat komplekslərinin fəaliyyətində maliyyə bazarlarının rolu kəskin şəkildə artmışdır. Əvvəllər maliyyə resursları iqtisadi resursların mübadiləsi və ya əldə edilməsi prosesində vasitəçi kimi çıxış edirdi. İndi maliyyə bazarları böyük

şirkətlərin fəaliyyətinin bütün aspektlərinə güclü təsir göstərir. Digər tərəfdən, maliyyəni səmərəli idarə etmək və maliyyə bazarlarında əməliyyatları həyata keçirmək bacarığı zaman keçdikcə şirkətlərin rəqabət qabiliyyətinin əsas amillərinə çevrilən maliyyə resurslarından istifadənin mühüm keyfiyyət xüsusiyyətlərini formalaşdırmağa imkan verir [6, s. 156].

Bazar münasibətlərinə keçidlə əlaqədar əksər müəssisə və təşkilatların maliyyə resurslarına ehtiyacı yaranır, onların mənbəyi öz və borc vəsaitləridir. Müəssisə və təşkilatlar nizamnamə fəaliyyətini həyata keçirmək üçün onların uğurlu inkişafını təmin edən zəruri amillərə, yəni dövriyyədən kənar və dövriyyə vəsaitlərinə malik olmalıdırlar. Onlar öz vəsaitləri və cəlb olunan maliyyə vəsaitləri hesabına formalaşır [7, s. 46]. Özünümaliyyələşdirmə müəssisələrin tam maliyyə müstəqilliyi və məsuliyyəti ilə sıx bağlıdır. Onlara öz maliyyə resurslarını müstəqil idarə etmək, cəlb edilmiş və borc götürülmüş vəsaitləri axtarmaq və dövriyyəyə buraxmaq hüququ verilir. Dövlət artıq müəssisə və təşkilatların maliyyə resurslarını yenidən bölüşdürə bilmir. Müəssisənin əldə etdiyi gəlir maliyyə resursları fondlarının və müəssisələrin fondlarının formalaşması üçün mənbə rolunu oynayır.

Müəssisənin maliyyə resursları potensial olaraq istehsal mərhələsində, yeni dəyərin yarandığı və köhnənin köçürüldüyü zaman formalaşır. Maliyyə resurslarının real formalaşması dəyərin reallaşdığı və əldə olunan gəlirin bir hissəsi kimi reallaşdırılmış dəyərin konkret iqtisadi formalarının müəyyən edildiyi zaman bölgü mərhələsində baş verir. Maliyyə resursları hesabına məqsədli fondların yaradılması və onlardan istifadə mikro səviyyədə təkrar istehsal prosesini vəsaitlə təmin etməyə imkan verir. Maliyyə resurslarından istifadənin fond forması genişləndirilmiş təkrar istehsalın ehtiyacları ilə əvvəlcədən müəyyən edilir və qeyri-əmtəə forması ilə müqayisədə bəzi üstünlüklərə malikdir. Müəssisənin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin perspektiv inkişafını təmin edən zəruri maliyyə aktivlərinin formalaşdırılması şirkətin maliyyə resurslarının formalaşdırılmasının əsas məqsədidir [2, s.14].

Maliyyə menecmentində maliyyə resursları müvafiq mənbələr vasitəsilə biznes dövriyyəsinə çevrilir. Onlara iki nöqteyi-nəzərdən baxmaq olar: təşkilatın istehsal və digər məsrəflərinə xidmət etmək üçün zəruri olan maliyyə resurslarını cəlb etmək üçün istifadə olunan alətlər toplusu kimi; təşkilatın fəaliyyəti üçün potensial olaraq mövcud olan və faktiki olaraq təşkilatın yaradılması, formalaşması və inkişafı prosesində istifadə olunan, müəyyən miqdarda maliyyə resursları təmin edən maliyyə dəstəyi üsullarının məcmusu kimi [5, s.120].

2. Maliyyə resurslarından səmərəli istifadə

Maliyyə resurslarının idarə edilməsi, bazarda müəssisələrin, onların maliyyə sabitliyi və inkişaf potensialının səmərəliliyini təyin edən ən vacib amillərdən biridir. Maliyyə resurslarının optimal formalaşması, axınının və onların məqsədyönlü şəkildə istifadə qaydalarının düzgün seçilməsi fərdi müəssisənin səviyyəsində maliyyə resursları idarəetmə ilə təmin edilir. Bu, məhsulun istehsal və satış prosesi və yeni bazarlara çıxılmasına imkan verən şirkət də, belə bir maliyyə qaynaqlarının idarə edilməsi sisteminin yaradılması ilə nəticələnir.

Maliyyə resurslarının ehtiyat forması onlardan istifadənin ən səmərəli üsuludur, çünki o, resursların ictimai istehsalın inkişafının əsas istiqamətlərində cəmləşməsini təmin edir. Maliyyə resursları ciddi təyinatlı fondların müəyyən fondlarında cəmlənir. Müəssisələrdə maliyyə resurslarının formalaşmasının əsas mənbəyi satılmış məhsulların, işlərin, xidmətlərin maya dəyəridir ki, onun müxtəlif hissələri gəlirlərin bölüşdürülməsi prosesində pul gəlirləri və əmanətlər formasını alır. Müəssisənin maliyyə resursları onun öz vəsaitlərindən və onlara bərabər tutulan vəsaitlərdən, maliyyə bazarında resursların səfərbər edilməsindən, kredit sistemi vasitəsilə yenidən bölüşdürülməklə pul vəsaitlərinin daxilolmalarından formalaşır. Müəssisənin maliyyə ehtiyatlarının formalaşdırılması vəzifəsi hər hansı mülkiyyət və mənsubiyyət formalı müəssisələrin qarşısında duran əsas vəzifələrdən

biridir. Əgər bu, uğurla həll olunmazsa, o zaman müəssisə yavaş-yavaş durğunluqla üzləşəcək, borc batağına düşəcək və nəhayət, müflisləşəcəkdir.

Müəssisənin maliyyə resurslarının keyfiyyətli və səmərəli idarə edilməsi mexanizminin yaradılması, xüsusən də qlobal iqtisadi və siyasi qeyri-sabitliyin, iqtisadiyyatın qloballaşmasının, korporativ risklərin artmasının və aktivliyin intensivləşdiyi bir vaxtda sistemli və hərtərəfli rəqabət prinsiplərə riayət edilməsini tələb edir. Müəssisələrin kifayət qədər maliyyə resursları formalaşdırmaq imkanları maliyyə potensialının səviyyəsi və maliyyə bazarlarının şərtləri ilə genişlənir və ya məhdudlaşdırılır. Bütün bunlar o deməkdir ki, müəssisələrin biznes fəaliyyətinin və inkişafının ümumi strategiyasının ən mühüm elementlərindən biri, səmərəli maliyyə resurslarının idarə edilməsi siyasətinin işlənib hazırlanması zərurətidir.

Keçid iqtisadiyyatı şəraitində bütün bazar subyektlərinin ödəmə qabiliyyətinin və maliyyə sabitliyinin təmin edilməsinə artan tələbat, əsas məqsədə çatmaq üçün maliyyə resurslarının səmərəli idarə edilməsinin səmərəli mexanizmlərinin axtarışını, onların real və maliyyə aktivlərinə səmərəli investisiya edilməsinə dair idarəetmə qərarlarının qəbulunun təşviq edilməsi, yəni mülkiyyətçilərin maraqlarını təmin etmək və rifahına nail olmaq getdikcə daha çox əhəmiyyət kəsb edir [12, s. 468].

Maliyyə resurslarının idarə edilməsi sistemi aşağıdakı məqsədlərə çatmağa yönəlmişdir:

- rəqabət mühitində şirkətin yüksək səviyyədə fəaliyyəti;
- iflas və böyük maliyyə uğursuzluqlarının qarşısını almaq;
- rəqiblərlə mübarizədə liderlik;
- şirkətin bazar dəyərinin artması;
- şirkətin iqtisadi potensialının məqbul artım templəri;
- istehsal və satış həcmlərinin artımı;
- mənfəətin artırılması və xərclərin azaldılması;
- gəlirli fəaliyyətin təmin edilməsi və s.

Maliyyə resurslarının idarə olunmasında optimal həll yollarının seçilməsi və həyata keçirilməsi onların iqtisadi səmərəliliyindən asılıdır. Əgər maliyyə resurslarının idarə edilməsi formalaşdırılmasının idarə edilməsinə və onlardan istifadənin idarə edilməsinə bölünürsə, səmərəli formalaşdırma tapşırığı yerinə yetirmək üçün maliyyə resurslarının optimal miqdarını və onların formalaşması üçün ən az xərcləri cəlb etməyi nəzərdə tutur. Səmərəli istifadə ən az maliyyə resursları və minimum risklə verilən tapşırığın yerinə yetirilməsi ilə xarakterizə olunur [9, s. 260].

Maliyyə resurslarının səmərəli idarə edilməsi maliyyə mexanizmi çərçivəsində həyata keçirilir. Ənənəvi olaraq, maliyyələşdirmə mexanizmləri bir-biri ilə əlaqəli aşağıdakı beş komponent ətrafında strukturlaşdırılmışdır [10, s. 540-608].

Şəkil 1

Maliyyələşdirmə mexanizmləri komponentləri:

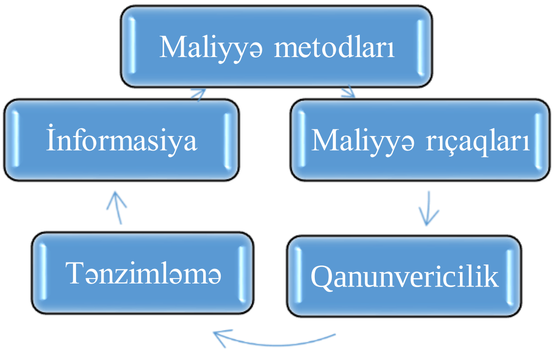

Maliyyələşdirmə mexanizmləri bir-biri ilə əlaqəli beş komponent ətrafında strukturlaşdırılmışdır:

- Maliyyə metodları maliyyə münasibətlərinin iqtisadi vahidə təsir göstərməsi və maliyyə resurslarının hərəkətini idarə etmək üçün fəaliyyət göstərməsi yolları kimi müəyyən edilə bilər. Maliyyə üsullarına büdcə tərtibi, proqnozlaşdırma, kredit, vergitutma, sığorta və s. daxildir.
- Maliyyə rıçaqları maliyyə metodunu idarə etmək üsuludur. Maliyyə rıçaqlarına mənfəət, gəlir, amortizasiya, xüsusi təyinatlı fondlar, maliyyə sanksiyaları, icarə haqqı, kreditlər üzrə faiz dərəcələri, depozitlər, istiqrazlar, səhmlər, portfel investisiyaları, dividendlər və s. daxildir.
- Maliyyə sisteminin fəaliyyətinin qanunvericiliklə tənzimlənməsi idarəetmə orqanları tərəfindən verilən qanunlar, fərmanlar, sərəncamlar və digər normativ sənədlərdən ibarətdir.
- Təlimatlar, standartlar, normalar, tariflər, metodiki göstərişlər maliyyə mexanizminin fəaliyyətinin normativ təminatını təşkil edir.
- Müxtəlif növ iqtisadi, kommersiya, maliyyə və digər informasiyalar maliyyə mexanizminin fəaliyyətini dəstəkləyir.

Beləliklə, maliyyə resurslarının səmərəli idarə edilməsi maliyyə menecmentinin tərkib hissəsidir və maliyyə menecmentinin funksiyalarından biri kimi qəbul edilir.

Nəticə

Maliyyə menecmenti fərdləri və biznesləri iqtisadiyyatın mürəkkəbliyi, bazarların dəyişkənliyi və strateji məqsədlərə nail olmaq üçün istiqamətləndirən kompasdır. Effektiv maliyyə idarəçiliyi ehtiyatlı büdcədən tutmuş fərasətli investisiyalara, risklərin qiymətləndirilməsindən tutmuş etik uyğunluğa qədər, resursların bölüşdürülməsini optimallaşdıran və gəlirliliyi maksimuma çatdıran qərarlara gətirib çıxarır. O, təşkilatlara dinamik bazarlara uyğunlaşmaq, yenilik etmək və inkişaf etmək imkanı verir, eyni zamanda onların işləmək üçün sabit maliyyə bazasına malik olmasını təmin edir. Onlar həmçinin insanlara şəxsi maliyyə məqsədlərinə çatmaqda və mürəkkəb maliyyə vəziyyətlərini idarə etməkdə kömək etmək üçün alətlər təqdim edirlər.

Beləliklə, müəssisənin maliyyə resursları müəssisənin fəaliyyətini genişləndirmək və maliyyə nəticələrinə nail olmaq üçün mövcud olan vəsaitlər kimi müəyyən edilə bilər. Müəssisənin maliyyə resursları şirkətin yarandığı vaxtdan yaranır, onlar şirkətin öz vəsaitləri və buna bənzər vəsaitlər hesabına yaranır, məhsulun satışından, xidmətlər göstərilməsindən gəlir şəklində gəlir, bank vasitəsilə əldə oluna bilər. Kreditlər, onlar maliyyə bazarında əldə edilə bilər. Müəssisə səviyyəsində formalaşan maliyyə resursları istehsal, investisiyalar, dövriyyə vəsaitlərinin yaradılması, iqtisadi həvəsləndirmə fondlarının yaradılması, büdcə, maliyyə-kredit sistemi, təchizatçılar və işçilər qarşısında öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə imkan yaradır.

Qeyd etmək vacibdir ki, maliyyə resurslarından səmərəli istifadənin faydaları bir-biri ilə bağlıdır və təşkilatın ümumi sağlamlığına və uzunömürlülüyünə töhfə verir. Bununla belə, səmərəliliyin əldə edilməsi və saxlanılması davamlı monitorinq, dəyişən şəraitə uyğunlaşma və maliyyə idarəçiliyi təcrübələrində davamlı təkmilləşdirmə öhdəliyi tələb edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abbasov S. Maliyyə menecmenti: təşkili və təkmilləşdirilməsi problemləri. Bakı: Elm və təhsil, 2009, 288 s.
2. Abbasov S. Maliyyə menecmentinin təşkili problemləri, İqtisad üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı: 2016, s.1-48.
3. Abbasov A. Azərbaycanda maliyyə bazarının formalaşması və bazar iqtisadiyyatında maliyyə-kredit sisteminin problemləri. Bakı: 2003, 336 s.
4. Məmmədli F. Müasir şəraitində maliyyə menecmentinin təkmilləşdirilməsi (magistr dissertasiyası). Bakı: İqtisad Universiteti Magistratura Mərkəzi, 2015, s. 1-96
5. Басовский Л. Финансовый менеджмент: Учебник, Москва: ИНФРА-М, 2006, 240 с.

6. Бурмистрова Л. Финансы организаций (предприятий): Учеб. пособие. Москва: ИНФРА-М, 2007, 240 с.
7. Брихем Ю., Хьюстон Дж. Финансовый менеджмент. СПБ: Питер, 2007,160 с.
8. Буракова Ю., Чижонок Е. Возможные пути повышения эффективности использования финансовых ресурсов организаций, 2014, 90 с.
9. Васильева Л. Финансовый анализ. Учебник. Москва: КНОРУС, 2016, 544 с.
10. Горфинкель В. Экономика организаций: Учебник для вузов. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2014, 608 с.
11. https://lib.ulstu.ru/venec/disk/2013/Starostina.pdf
12. Балабанова Л. Управление Финансовыми Ресурсами. Москва: Центр Учебной Литературы, 2013, 468 с.
13. Burke R. Effective Cash Management for Schools: The Budget as a Control Document, Finance Momentum, 2001, Vol. 9 (4), pp. 16-19
14. Crouch L., Winkler D., & RTI International.Governance, Management and Financing of Education for All: Basic Frameworks and Case Studies. Paris: UNESCO, 2008, 20 pp.
15. Grozdanovska V. Bojkovska K. and Jankulovski, N. “Financial Management and Financial Planning in the Organizations, European Journal of Business and Management, 2017, Vol. 9, № 2, pp. 120-125.
16. Hellriegel D., Jackson S., & Slocum J. Management a Competency-Based Approach//. New Delhi: Cengage Learning, 2005, Vol.9, №2, pp. 25-31
17. Khamatkhanova A. Approaches to the Generation of an Enterprise’s Financial Resources in the Context of Their Limitation // Tyumen Industrial University 625000. Russia: Tyumen, Volodarskogo, 2018, 39 (№18) pp. 22
18. Kwaghbo M. Fundamentals of Financial Management in Education//. Makurdi: Chris and Chris publishers. 2008, pp.16
19. Okoth O. Financial Resource Management and Its Influence on Students Academic Scientific Research // February 2014, 5 (2), pp. 472-479 (www.recentscientific.com)
20. Okwori A. Practical approach to educational planning. Makurdi: Peach Global Publications.Performance in Public Secondary Schools In Langata Sub-County, Nairobi County-Kenya, International Journal of Scientific Research and Management (IJSRM) 2021, Vol. 09, Issue 11, pp. 1-79.
21. Sartono. Manajemen Keuangan International. Yogyakarta: BPFE, 2003, 220 pp.
22. Siti Sukenti. Financial Management Concepts: A Review, Journal of Contemporary Administration and Management (ADMAN). April 2023, Vol 1, Issue 1, pp. 13-16.
23. Stephen A., Ross R. Fundmentals of Corporate Finance. New York: Published by McGraw-Hill/Irwin, 2008, 96 pp.
24. Waweru P. & Orodho A. Management practices and students‟ academic performance in national examinations in public secondary schools in Kiambu Country, 2013, pp.23-40.

Резюме

Руфат Бабаев

Привлечение финансовых ресурсов в управление финансами и пути эффективного использования

Требования современных рыночных отношений активизируют деятельность компаний, которая направлена на поддержание финансовой устойчивости, увеличение рыночной стоимости, создание конкурентных условий и продвижение на мировом рынке. Поскольку каждое бизнес-решение прямо или косвенно связано с денежными потоками, финансовые потоки являются основным объектом управления в каждой компании. Как следствие, большинство менеджеров так или иначе соприкасаются с финансовыми службами в ходе выполнения своих функциональных обязанностей. В связи с этим для более глубокого и всестороннего понимания проблем, стоящих перед компанией, и эффективного выполнения своих обязанностей знание основ финансового менеджмента сегодня является необходимостью для каждого менеджера среднего и высшего звена. Финансовый менеджмент стал одной из самых быстроразвивающихся областей предпринимательской деятельности, призванной решить

многие прикладные вопросы, возникающие в процессе ведения бизнеса. Финансовую деятельность компании можно рассматривать как совокупность как внутренних, так и внешних динамических взаимодействий. С помощью финансовых ресурсов можно контролировать и анализировать данные, оценивать финансовое состояние компании, выявлять дополнительные резервы и возможности, вносить коррективы в финансовый план и принимать решения. Финансовые ресурсы обеспечивают все потребности предприятия для его текущей деятельности и развития. Актуальность представленной в статье темы заключается в том, что особенности финансового менеджмента и формирования и эффективного использования ресурсов предприятия определены достаточно широко. В том числе характеризуется финансовый менеджмент предприятия, понимание его ресурсов, их сущность, формирование, особенности и условия их эффективного использования. Также в рамках финансового менеджмента более широко упоминается эффективное управление финансовыми ресурсами. При эффективном использовании финансовых ресурсов организации могут достичь ряда положительных результатов, таких как финансовая стабильность, конкурентные преимущества, устойчивая практика, повышение прибыльности и ликвидности, инновации и адаптивность, которые способствуют их общему успеху и устойчивости.

Ключевые слова: *финансовый менеджмент, эффективное использование финансовых ресурсов, деловая активность, финансовые ресурсы предприятия*

Summary

Rufat Babayev

Attractıng Financial Resources in Financial Management and Efficient Usage Ways

The requirements of modern market relations are intensifying the activities of companies, which are focused on maintaining financial stability, increasing market value, creating competitive conditions, and promoting their operation in the world market. Since every business decision is directly or indirectly related to cash flows, financial flows are the main object of management in every company. As a result, most managers are in some way in contact with financial services in the course of their functional responsibilities. In this respect, in order to have a deeper and more comprehensive understanding of the problems facing the company and to be able to carry out their duties effectively, knowledge of the basics of financial management is now a necessity for every middle and senior manager. Financial management has become one of the fastest-growing areas of business activity, with the aim of solving many of the applied issues that arise in the course of business. The company's financial activity can be viewed as a set of both internal and external dynamic interactions. With the use of financial resources, it allows you to control and analyze data, assess the company's financial position, identify additional reserves and opportunities, make adjustments to the financial plan and make decisions. Financial resources meet all the needs of the enterprise for its current activity and development. The relevance of the topic presented in the article is that the features of financial management and the formation and effective use of resources of the enterprise are widely defined. Including, the financial management of the enterprise, the understanding of its resources, their essence, their formation, the characteristics and conditions of their efficient use are characterized. Also, the efficient management of financial resources is mentioned more widely within the framework of financial management. When financial resources are used effectively, organisations can achieve a number of positive outcomes, such as financial stability, competitive advantage, sustainable practices, improved profitability and liquidity, innovation and adaptability, which contribute to their overall success and sustainability.

Key words: *financial management, efficient use of financial resources, business activity, financial resources of the enterprise*

Şöbə redaktoru i.ü.f.d., dos. Ələsgərova Flora Qəməndər qızının rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.